

nyes felfogását, amiből azután a nemi tisztaság mint teljesítmény alakuljon ki.« Ilyen, 14-évesek számára rendelt előadás mintáját közli szerzőnk befejezésül a 22—31. lapon. (*Ein Wort an 14-jährige Jungen*). Ebben a régi fegyvertárból merített növény- és állatvilágbeli hasonlatokon kívül, okulással és elrettentő például részletesen leírja a fiúk és a leányok mai divatos-típusait, amelyekkel szemben az eszményi viszonyt ebben látja: »A legjobb-pajtás és pajtásnő.«

Szerzőnk fejtegetéseit mindvégig a meggyőződésben gyökeredző hit hatja át; rendületlenül bízik a német ifjúságnak becsületérzésében, a népi közösséggel és hazával szemben tanusítandó kötelességtudásával, amelyek egyedül képesek a megoldhatatlannak látszó kérdést a siker felé terelni. Ezzel a tételt szarvánál ragadja meg, gyökerénél, de egyúttal legnehezebb pontjánál. Önkénytelenül felmerült az a gondolat, vajjon a serdülő ifjúság szellemi-lelki szervezete alkalmas-e, fogékony-e az ilyen kiváltképpen lelki hatások befogadására. Mi ebben, sajnós, nem igen bízunk. kf.

Gerhard Pfahler: Warum Erziehung trotz Vererbung. 3. bővített kiadás. 1938, 165 l.

Az eredeti, a tucattól elütő cím már eleve felkelti a figyelmet és önmagában tömöríti a kérdés lényegére adott választ: az átöröklés ellenére *érdemes* a neveléssel vesződni. A göttingai egyetemen a lélektan és neveléstudomány rendes tanára e könyvben »egészséges gyermekek anyáinak és nevelőinek világos választ óhajt adni azzal, hogy élesen elkülöníti egymástól az átöröklés-területét a szabadság területétől« (2). A súlyos kérdést a lehetőség, szerint közérthetően tárgyalja, jóllehet — főleg a szakkifejezések dolgában — némi előismereteket feltételez. Hogy vállalkozása szélesebb körökben érdeklődést keltett, valódi közszükségletnek felelt meg, de egyúttal élénk vitára, részben ellenzésre is adott alkalmat, azt ez a 3. kiadás igazolja.

Helyes megfigyelésről tanúskodik a szerzőnek az a bevezető megállapítása, hogy a nevelésben és iskoláztatásban szereplő megannyi tényező közepette szinte elszikkad az, ami minden cselekvő behatásnak egyúttal szilárd alapja és megmásíthatatlan határa: *a gyermek öröklött lényege*. Ezzel kapcsolatban szülők és nevelők joggal kérdezhetik: mennyire terjed a gyermekben az átöröklés és hol nyílik tér a szabadságra, alkotásra? Ebben a könyvben, amely számukra íródott, a szerző kimutatja, hogy az átöröklés az életsors egész területén, főleg a lelki funkciók dolgában érvényesül, de akad rajta tér a szabadság és nevelés számára is. Ezt pedig annál sikeresebben tudjuk kihasználni, minél jobban deríthetjük ki az átöröklés terén a nevelési lehetőségeket. Mindenképen fontos, hogy az »átöröklésre« csak azt vonatkoztassuk, ami teljes bizonyossággal független a környezet befolyásától (VII, 33).

A szerző már munkája legelején különös melegséggel fordult az *anyákhoz*, akiknek lelkét szüntelenül foglalkoztatja, izgatja ez a három szó: átöröklés, faj, nevelés. (Mellesleg: munkáját is részben feleségének ajánlja). »Az anyai szív mérleg: egyik serpenyőjében a fajjal és átörökléssel, a másikban: a születéstől el nem választható bizonyossággal« (13). Az anyák nem csak azt tudják, hogy gyermekük be van fogva saját lényének megkötöttsége és

fejlődésének szabadsága közé, hanem azt is, hogy az ember élete önzés és közösségi érzés, állati és isteni lény között folyik le (160—161). A »szülő-nevelés« kétfélet jelent: nevelést a szülők által és a szülők önnevelését (162).

Az egész munkán népi jelleg, a mai németiség szelleme, rendeltetése, jövője vonul végig. Az új ember képére elsősorban a német életvalóságból leszűrt következő kemény mondatok érvényesülnek: a nép életére és fennállására nem mindenki egyformán értékes; döntő az egyén teljesítménye, az erre irányuló nevelés pedig csakis a faj és az átöröklés határai által megszabott kereten belül lehetséges (7). Majd hangsúlyozza a *deutsche Haltung* és a *gemeinsam Deutschen* elsődrendű fontosságát, mert a különböző lények választófalával szemben csak a zárt népi erkölcs és fegyelem képes a közös történelmi feladatot megoldani (158—159), ami a nemzeti szocializmusnak sikerült megvalósítani (VII). Végül a munka befejező lendületes intelme: Mindenkinek a maga módja szerint kell hűségét, áldozatkészségét, szeretetét latba vetni. Minden egyéni változatosság ellenére csak egy hűség, egy szeretet és egy áldozat lehet valamennyinél, mert egy népnek adják, az egy német népnek, amelytől becsületet kapnak cserébe (163). *Weil Volk sein muss und ohne Volk kein Leben des einzelnen ist* (160).

Külön figyelmet érdemel ennek a kiadásnak, az időközben végzett kutatások és elért eredmények felhasználásával, átdolgozott 3. fejezete (112—153); »Faj és átöröklési jellem« címmel számos az életből merített eset felhasználásával és kép bemutatásával megvilágítja ennek a két alapvető tényezőnek viszonyát: Az öröklési jellemten értelmében egy határozott testi stílus rendszerint együttjár egy ugyancsak határozott öröklési jellemmel (123—24); a faji és öröklési jellem tudományának közös magva van: a testi lelki stílus együvértartozása (127); e két tényező nem kerülhető el és semilyen neveléssel és önneveléssel nem másítható meg; a német népiség, mindegyik faji magvának megvan a maga sajátos rendeltetése; a kettő megköthettségének ellenére tér kínálkozik a szabadság és kialakítás számára (153), tehát nem csak a nevelés lehetőségéről, hanem szükséges voltáról is van szó (159).

Ez a munka annyira telítve van eszmékkel és tömítve tényekkel, hogy egy rövid ismertetés keretében kimeríteni merő lehetetlenség. Bár első sorban a nevelők és anyák felvilágosítását, kioktatását tartja szem előtt, fontos hivatást teljesíthet mindenkinek önismerete, önmegfigyelése körül, amire a szerző melleleg maga is utal (112). Végül egy jó tanács: aki ezt a munkát kezébe veszi, nem érheti be pusztá olvasással, hanem készüljön fel komoly tanulmányozásra. Csak ettől remélhet igazi nyereséget. *hf.*

Wilhelm Hansen: Die Entwicklung des kindlichen Weltbildes. München, 1938. XII, 359 lap.

Ismertetésünket ezúttal a szokástól eltérően, különleges voltára való tekintettel, a szerzőn kezdjük. A címlapon ugyanis neve alatt ezt olvassuk: »Regierungsrat und Leitender Heerespsychologe«. Ez utóbbi meglepő elnevezés egymagában bepillantást enged abba az elsődrendű szerepbe, amelyet a lélektan a mai német hadseregben betölt. A következő lapot ez az ajánlás ékesíti: »Meiner Frau gewidmet«, amit a szerző így okol meg: »E könyv-